ทักษะของบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑
Skills for the 21st century Librarians

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ[๑]
Preedee Pluemsamrangit

บทคัดย่อ

บรรณารักษ์เป็นวิชาชีพที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ความรู้และทักษะในอดีตที่บรรณารักษ์ได้เรียนรู้และฝึกฝนมาอาจต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสังคมในแต่ละยุคสมัย แม้ว่าปัจจุบันยังไม่มีมาตรฐานวิชาชีพของบรรณารักษ์ของไทยกำหนดไว้ชัดเจนแต่บรรณารักษ์ก็จำเป็นต้องมีทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานในแต่ละศตวรรษซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงจะทำให้บรรณารักษ์เป็นวิชาชีพที่ยังคงสำคัญอยู่เสมอสำหรับผู้ใช้บริการทุกคนและผู้จ้างงานทุกองค์กร

คำสำคัญ: ทักษะ บรรณารักษ์ ศตวรรษที่ ๒๑

Abstract

Librarians are a fast-changing profession in which knowledge and skills in the past that have been learned and practiced may need to be adjusted to fit the society in each era. Although the librarians' standards have not clearly defined in Thailand yet, librarians need to have the skills that need to work each century, which is constantly changing. Therefore library profession that is always important for all users and employers of all organizations.

Keywords: Skills, Librarian, 21st Century

[๑] บรรณารักษ์ ห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์ กรมแพทย์ทหารบก
Librarian, Army Medical Field Service School Library, Royal Thai Army Medical Department

บทนำ

บรรณารักษ์เป็นวิชาชีพที่จำเป็นต่อการพัฒนานิสัยการอ่านและนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทยทุกช่วงวัยในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนั้นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์จึงควรมีทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานตามเป้าหมายของวิชาวิชาชีพ อย่างไรก็ตามมาตรฐานวิชาชีพบรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศของประเทศไทยยังไม่ปรากฏเป็นแนวทางที่ชัดเจน แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะหรือทักษะของบรรณารักษ์ดังเช่นการศึกษาของเพชราภรณ์ จันทรสูตร์[๒] เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับนักวิชาชีพสารสนเทศของห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาด้วยชุดฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์บรรณารักษ์ พบว่า ทักษะหรือสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับบรรณารักษ์ มีทั้งหมด ๔ ด้าน คือ *๑ ด้านการพัฒนาตน* เพื่อให้มีทักษะด้านความรู้ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานของบรรณารักษศาสตร์ (ประกอบด้วยงานเทคนิค งานบริหาร/การจัดการและงานบริการ) การรู้สารสนเทศ การเข้าใจพฤติกรรมผู้ใช้ และการสืบค้นสารสนเทศ *๒ ด้านการพัฒนาอาชีพ* เพื่อให้มีทักษะด้านหน้าที่การงาน ประกอบด้วย การมีจิตใจบริการและการบริการที่ดี การบริหารจัดการสารสนเทศ การมีความรู้แหล่งทรัพยากรสารสนเทศ ความเข้าใจในงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่น *๓ ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงาน* เพื่อให้มีทักษะการบริหารตนเอง ประกอบด้วย การมีทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์ ความสามารถในการเชื่อมโยง ใฝ่รู้ และเรียนรู้ตลอดชีวิตและการมุ่งผลสัมฤทธิ์ และ *๔ ด้านการพัฒนาองค์กร* เพื่อให้มีทักษะด้านการบริหารงาน ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจ กล้าทำ กล้าเปลี่ยนแปลงมีหลักคิดเชิงระบบ มองภาพแบบองค์รวมและการทำงานเป็นทีม แต่ก็ยังไม่ได้นำทักษะของบรรณารักษ์ที่ได้จากการวิจัยมากำหนดใช้เป็นมาตรฐานวิชาชีพ ในขณะที่งานวิจัยของศรีหทัย เวลล์ส และทิพภา ปลีหะจินดา[๓] พบว่า ความจำเป็นของการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพบรรณารักษ์และประกาศใช้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยรูปแบบที่เหมาะสมของมาตรฐานวิชาชีพบรรณารักษ์คือ พระราชบัญญัติวิชาชีพ มีใบประกอบวิชาชีพโดยองค์กรวิชาชีพเป็นผู้กำกับดูแลเพราะจะช่วยคุ้มครอง ผู้ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ให้ได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างขวัญและกำลังใจให้บรรณารักษ์ภูมิใจในวิชาชีพ อีกทั้งยังทำให้วิชาชีพบรรณารักษ์ดำรงอยู่ได้ในสังคม

---

[๒] เพชราภรณ์ จันทรสูตร์, **การพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับนักวิชาชีพสารสนเทศของห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาด้วยชุดฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์**, (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖) หน้า ๒๑๐-๒๑๓.

[๓] ศรีหทัย เวลล์ส และทิพภา ปลีหะจินดา, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนารูปแบบมาตรฐานวิชาชีพไทย**, (ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙) หน้า ๕๗-๕๙, ๙๒-๙๔.

ที่มีการเปลี่ยนแปลง จากงานวิจัยดังกล่าวผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอทักษะของบรรณารักษ์ที่น่าสนใจในปัจจุบันและอาจนำไปปรับใช้เป็นแนวทางพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ ได้ด้วย

ทักษะของบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑

ทักษะของบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ ตามที่ Montgomery[๔] ได้กล่าวไว้มี ๑๐ ประการ คือ ๑) การจัดการความเปลี่ยนแปลง ๒) การทำให้เกิดคุณค่า ๓) การโน้มน้าวใจและการเจรจาต่อรอง ๔) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ๕) การสนับสนุนด้านการวิจัยในโลกดิจิทัล ๖) การรู้ดิจิทัล ๗) การตลาด ๘) การจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล ๙) การพัฒนาและการจัดการด้านพื้นที่ และ ๑๐) ความร่วมมือ จากทักษะทั้ง ๑๐ ประการดังกล่าว หากนำมาบริหารจัดการในบริบทของห้องสมุดในปัจจุบัน บรรณารักษ์ต้องมีทักษะต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การจัดการความเปลี่ยนแปลง (Change Management)

ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในวิชาชีพบรรณารักษ์ บรรณารักษ์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องสมุดและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ในอดีตห้องสมุดเน้นการให้บริการสื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือและวารสาร รวมถึงการเป็นพื้นที่สำหรับจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นการให้บริการสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบค้นผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ผู้ใช้บริการสนใจ การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการบริการที่แปลกใหม่แตกต่างออกไปเพื่อสร้างความดึงดูดใจ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการทุกคน รวมถึงสร้างความประทับใจให้ผู้ใช้บริการจำภาพลักษณ์ที่ดีของห้องสมุดและกลับมาใช้ซ้ำ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ห้องสมุดและการบริการของบรรณารักษ์ก็ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้ใช้บริการกลุ่มนี้ด้วยเช่นกัน รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เช่น ภาวะฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM 2.5) เกินค่ามาตรฐานของประเทศไทย ทำให้ห้องสมุดบางแห่ง เช่น ห้องสมุดมารวย (ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย) กรุงเทพมหานคร ต้องวัดค่าฝุ่นละอองในห้องสมุดทุกวันเพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้บริการทุกคน

---

[๔] Montgomery, Laura, **10 Skills Librarians Need for the Future**. 2009. From: https://librarianresources.taylorandfrancis.com/10-skills-librarians-need-for-the-future/ (September 28, 2019)

นอกจากนี้อาจมีความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสุขภาพหรือโรค เช่น โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) อาจทำให้มีผู้ใช้บริการในห้องสมุดน้อยลง แต่ห้องสมุดก็ปรับเปลี่ยนมาให้บริการทางออนไลน์มากขึ้น อาทิ การให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับผู้ที่มาใช้บริการในห้องสมุด บรรณารักษ์ก็อาจจัดเตรียมเจลล้างมือไว้ให้บริการบริเวณทางเข้า และตรวจสอบอุณหภูมิร่างกายของผู้ใช้บริการทุกคนก่อนเข้าห้องสมุด บริการหน้ากากอนามัยให้ผู้ใช้บริการหยิบไปใช้ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ณ บริเวณทางเข้าห้องสมุด จัดพื้นที่อ่านหนังสือให้มีระยะห่างกันมากขึ้น (Social Distancing) รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ที่ถูกต้องด้วยเพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้บริการทุกคน อย่างไรก็ตาม หากจำเป็นหรือมีมาตรการจากรัฐบาลให้ปิดห้องสมุดชั่วคราว ห้องสมุดก็จำเป็นต้องปิดให้บริการเช่นกัน

ภาพที่ ๑ การจัดการความเปลี่ยนแปลงของบรรณารักษ์ หอสมุดแห่งชาติ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙

ที่มา : https://www.facebook.com/NationalLibraryThailand

๒. การทำให้เกิดคุณค่า (Proving Value)

คุณค่าของห้องสมุดและวิชาชีพบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ ตามที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงพันธ์ เจิมประยงค์ ได้กล่าวไว้ในการบรรยายเรื่อง "ความท้าทายของวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ" คือ การคำนึงถึงผู้ใช้บริการทั้งในอดีตและปัจจุบัน ห้องสมุดต้องพิจารณาคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาตรงกับความต้องการสำหรับผู้ใช้บริการในอดีต และการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศให้ผู้ใช้บริการในอนาคตได้ศึกษารวมถึงการรักษาให้พร้อมใช้งานและเห็นคุณค่าในอนาคต ดังนั้นการรู้จักทรัพยากรที่มีอยู่และการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในอนาคตจึงเป็นสิ่งที่ทำให้วิชาชีพบรรณารักษ์เกิดคุณค่าอย่างยิ่ง ตามเกณฑ์ของห้องสมุดที่นิยมใช้และเป็นหน้าที่หลักของบรรณารักษ์อยู่เสมอ คือ เข้าถึงได้ (Accessible) เกี่ยวข้อง (Relevant) เป็นประโยชน์ (Useful) ใช้งานได้ (Usable) และมีประสิทธิผล (Efficient) การจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศจึงไม่เพียงแค่ใช้ได้ในปัจจุบันแต่ยังต้องใช้งานได้ในอนาคตด้วย ดังนั้นการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้เกิดคุณค่าต่อองค์กรในระยะยาวจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยอาจใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น การจัดเก็บในคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์การจัดเก็บข้อมูลแบบฮาร์ดดิสก์พกพา ไมโครฟิล์ม (Microfilm) ไมโครฟิช (Microfiche) ดรอปบอกซ์ (Drop Box) กูเกิลไดร์ฟ (Google Drive) บล็อกเชน (Block Chain) เป็นต้น อีกทั้งการนำศาสตร์แห่งข้อมูล (Data Science) เข้ามาใช้ในการสร้างคุณค่าของห้องสมุดในการบริการก็เป็นสิ่งที่ควรพิจารณา เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกันและนำไปสู่การค้นหาคำตอบให้แก่ผู้ใช้บริการได้อย่างตรงประเด็นมากที่สุด[๕]

---

[๕] นพรัตน์ พนอพัฒนาชัย และนฤมล รื่นไวย์, "ความท้าทายของวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ", **วารสารห้องสมุด** ๖๓, ๒ (๒๕๖๑) หน้า ๙๖-๙๘.

๓. การโน้มน้าวใจและการเจรจาต่อรอง (Influencing and Negotiation)

การโน้มน้าวใจเป็นการใช้เหตุผลหรือหลักฐาน ในลักษณะข้อความหรือภาพที่มีผลต่อความเชื่อ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมของผู้ฟัง เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนที่ไม่สนใจเข้าห้องสมุดให้เปลี่ยนมาเข้าห้องสมุด หากการโน้มน้าวใจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ก็ถือได้ว่าบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการโน้มน้าวใจได้แล้ว การโน้มน้าวใจมีหลายวิธี เช่น การใช้ภาพบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักทำหน้าที่กระตุ้นความสนใจหรือดึงดูดความสนใจ[๖] บรรณารักษ์อาจใช้วิธีการโน้มน้าวใจด้วยภาพเพื่อเชิญชวนให้ผู้ใช้บริการมาอ่านหนังสือหรือเข้าใช้บริการห้องสมุดหรือแนะนำการบริการของห้องสมุด ดังภาพที่ ๒

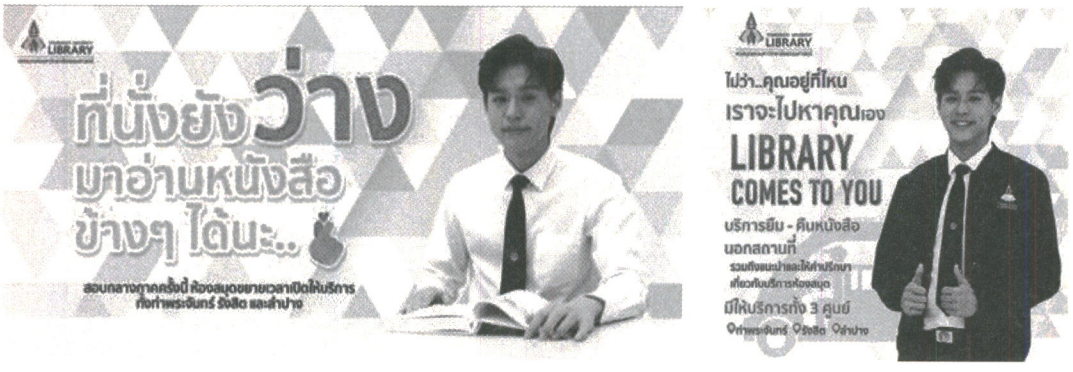

ภาพที่ ๒ การโน้มน้าวใจและการเจรจาต่อรอง การใช้ภาพโน้มน้าวใจของเฟซบุ๊กหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่มา : https://www.facebook.com/ThammasatULibrary/

การเจรจาต่อรองเป็นทักษะจำเป็นของบรรณารักษ์ที่ได้ใช้เสมอในงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศในฐานะตัวกลางระหว่างผู้ใช้บริการห้องสมุดกับบริษัทหรือสำนักพิมพ์ที่จำหน่ายทรัพยากรสารสนเทศ บรรณารักษ์ต้องเจรจาต่อรองทั้งเรื่องปริมาณและราคาของทรัพยากรสารสนเทศสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ห้องสมุดมีทรัพยากรสารสนเทศตรงตามความต้องการและเพียงพอต่อการให้บริการ

---

[๖] ณัฏฐ์ชุดา วิจิตรจามรี, **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ**. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖) หน้า ๔, ๑๐-๑๑, ๑๗๑.

๔. ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)

ปัจจุบันการทำงานในทุกอาชีพต่างให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ผลการสำรวจความต้องการแรงงานของนายจ้างและองค์กรเกิดใหม่ใน พ.ศ. ๒๕๕๗ ขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment : PISA) พบว่านายจ้างขององค์กรในศตวรรษที่ ๒๑ คาดหวังให้พนักงานในองค์กรมีทักษะความคิดสร้างสรรค์และทักษะด้านการคิดวิเคราะห์มากที่สุด[๗] บรรณารักษ์ควรคิดค้นการบริการใหม่ ๆ ที่สร้างสรรค์หรือสร้างนวัตกรรมขึ้นมาใหม่เพื่อพัฒนาห้องสมุดและขั้นตอนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น เกมหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเกิดความคิดสร้างสรรค์ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้อย่างเทคโนโลยีโลกเสมือนผสานโลกความเป็นจริง (Augmented Reality : AR) เพื่อตอบสนองพฤติกรรมของผู้ใช้บริการในยุคที่มีสมาร์ทโฟนเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต จึงจะช่วยดึงดูดผู้ใช้บริการให้เข้ามาใช้ห้องสมุดมากขึ้นทั้งห้องสมุดทางกายภาพและห้องสมุดทางออนไลน์

ตัวอย่างการนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ เช่น ห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์ กรมแพทย์ทหารบก มีบริการใหม่คือ บอร์ดเกม เป็นเกมที่ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมการเล่น ผู้ใช้บริการจะได้ฝึกทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น เช่น เกมการ์ดพลังสื่อ เกมการ์ดพลังสิทธิ์ เกม SIM Democracy เกม Peace SoCracy เป็นต้น เกมต่าง ๆ ได้รับความอนุเคราะห์จากมูลนิธิฟรีดริช เนามัน (https://thailand.fnst.org/) ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีโดยมีสำนักงานสาขาอยู่ที่กรุงเทพฯ ดังภาพที่ ๓

ภาพที่ ๓ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม บอร์ดเกมที่ให้บริการ ณ ห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์ กรมแพทย์ทหารบก
ที่มา : https://www.facebook.com/ห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์-กรมแพทย์ทหารบก-110587833803007

---

[๗] เดลินิวส์, **แบงก์โลกชี้บัณฑิตไทยมีมากขึ้นแต่คุณภาพลดลง**. ๒๕๕๙. สืบค้นจาก: ttps://www.dailynews.co.th/education/508639 (๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒).

๕. การสนับสนุนด้านการวิจัยในโลกดิจิทัล (Supporting Research in a Digital World)

บรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนการวิจัยในโลกดิจิทัล โดยเฉพาะบทบาทในการจัดการข้อมูล การมีส่วนร่วมในการตีพิมพ์วารสาร การสนับสนุนการวิจัยในโลกดิจิทัลที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันคือ การเข้าถึงข้อมูลแบบเสรี (Open Access หรือ OA) ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศทางด้านการวิจัย และไม่มีปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ แต่จะมีการกำหนดสิทธิในการเข้าถึงซึ่งจะเป็นไปตามข้อตกลงกับเจ้าของลิขสิทธิ์ การเข้าถึงข้อมูลแบบเสรีที่สนับสนุนการวิจัยในโลกดิจิทัลมีรูปแบบต่าง ๆ เช่น วารสารที่เปิดให้เข้าถึงแบบเสรี (Open Access Journals) คลังสารสนเทศที่เปิดให้เข้าถึงแบบเสรี (Open Access Repositories) เป็นต้น[๘]

ตัวอย่างวารสารที่เปิดให้เข้าถึงแบบเสรีในประเทศไทย อาทิ Thai Journals Online (ThaiJO) เป็นแหล่งรวมวารสารวิชาการที่ผลิตในประเทศไทยทุกสาขาวิชา ThaiJO ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) และศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre : TCI)[๙] ทำให้บรรณารักษ์ค้นหาสารสนเทศประเภทบทความต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ เพื่อสนับสนุนการวิจัยของผู้ใช้บริการ โดยเข้าถึงได้จาก https://www.tci-thaijo.org/

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ที่เปิดให้เข้าถึงแบบเสรีในประเทศไทย อาทิ คลังปัญญาจุฬาฯ (Chulalongkorn University Intellectual Repository หรือ CUIR) จัดทำโดยสำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นคลังจัดเก็บและให้บริการสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งเป็นผลงานของคณาจารย์ นักวิจัย นิสิต และหน่วยงานในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ชุดการเรียนการสอน เป็นต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการสงวนรักษาและแปลงสภาพทรัพยากรสารสนเทศให้เป็นสื่อดิจิทัล และเพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ รวมทั้งเพื่อเป็นการสงวนรักษาผลงานเหล่านั้นให้คงไว้ในระยะยาว อีกทั้งใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างนักวิจัยภายนอกและภายในประเทศในประเด็นหรือหัวข้อ

---

[๘] น้ำทิพย์ วิภาวิน, **การสื่อสารทางวิชาการและการเข้าถึงข้อมูลแบบเสรี**. (กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑) หน้า ๓๖, ๗๓.

[๙] Thai Journal Online (ThaiJO). **เกี่ยวกับ**. ๒๕๖๒. สืบค้นจาก: https://www.tcithaijo.org/ index.php/index/ index/about (๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒).

ที่มีความสนใจร่วมกัน พร้อมทั้งช่วยอำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยในการศึกษาค้นคว้า วิจัย และสร้างผลงานทางวิชาการ เริ่มให้บริการครั้งแรก ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และเปิดให้บริการโดยไม่ต้องลงทะเบียนและดาวน์โหลดได้ฟรีในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ และเพื่อเผยแพร่งานดังกล่าวให้แก่ชุมชน ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย[๑๐] โดยเข้าถึงได้จาก https://cuir.car.chula.ac.th/ คลังปัญญาจุฬาฯ มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยสำหรับบุคลากรในหน่วยงาน บรรณารักษ์จำเป็นต้องใช้ค้นหางานวิจัยที่ผู้ใช้บริการในหน่วยงานต้องการ โดยเฉพาะห้องสมุดที่ไม่มีงบประมาณสำหรับการบอกรับฐานข้อมูลที่รวบรวมงานวิจัยและเอกสารวิชาการ

นอกจากนี้ยังมีคลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (Open Educational Resources หรือ OER) พัฒนาขึ้นโดยโครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกล เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ เป็นการพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ขนาดใหญ่เพื่อให้ได้สื่อสาระเพื่อครูทุกคนเข้าถึงได้นำมาปรับปรุง และเอาไปใช้สร้างสื่อการสอน โดยไม่ละเมิดกฎหมายลิขสิทธิ์ และเป็นระบบ e - Learning เพื่อการเรียนรู้ทางไกลสำหรับนักเรียนในประเทศไทยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทรัพยากรทางการศึกษาที่ให้บริการ เช่น ภาพวีดิทัศน์ แบบทดสอบ เกมการศึกษา เป็นต้น[๑๑] โดยเข้าถึงได้จาก https://oer.learn.in.th/index บรรณารักษ์เข้ามาสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการศึกษาตามหลักสูตรในสถานศึกษา ช่วยเหลือครูและอาจารย์ในการเตรียมสอน และการผลิตผลงานทางวิชาการได้ด้วย ดังภาพที่ ๔

---

[๑๐] Chulalongkorn University Intellectual Repository, **คู่มือการสืบค้นข้อมูล**. [ม.ป.ป.], สืบค้นจาก: https://www.car.chula.ac.th/ upload/How-to-CUIR.pdf (๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒).

[๑๑] โครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกลเฉลิมพระเกียรติฯ, **แนะนำโครงการ**. [ม.ป.ป.], สืบค้นจาก: https://oer.learn.in.th/internal_menu/detail/113 (๒๐ มกราคม ๒๕๖๓).

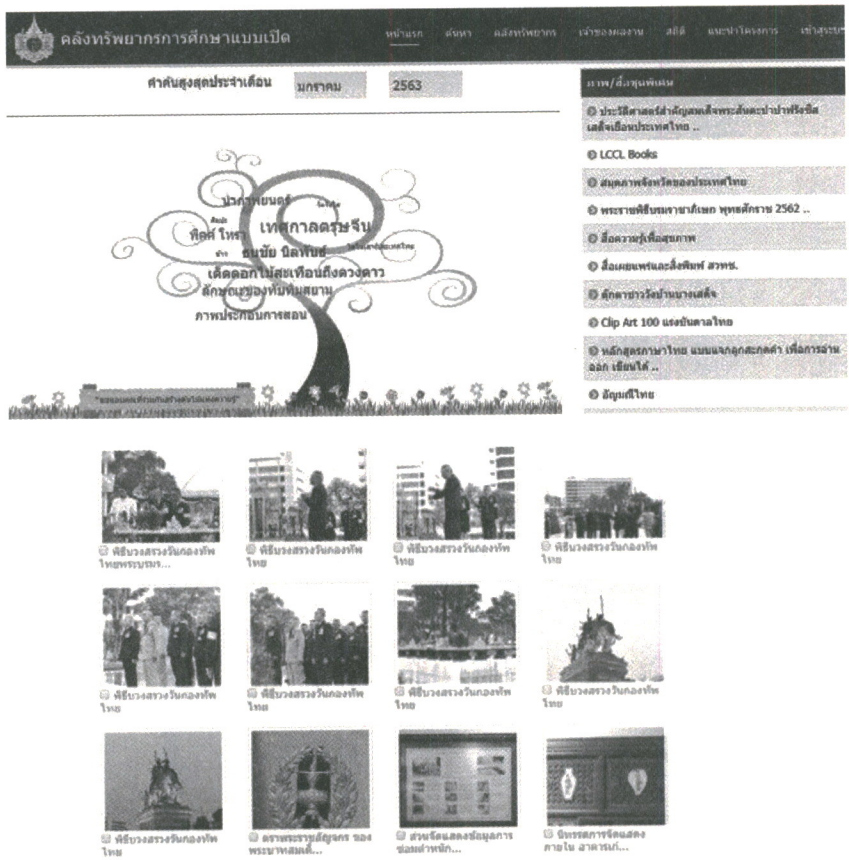

ภาพที่ ๔ การสนับสนุนการวิจัยในโลกดิจิทัล เว็บไซต์คลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด
ที่มา : https://oer.learn.in.th/index

๖. การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy)

การรู้ดิจิทัล เป็นความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสารสนเทศ ทั้งการค้นคืน จัดการ แบ่งปัน และสร้างสารสนเทศ รวมถึงการทำงานกับสารสนเทศที่นำเสนอผ่านคอมพิวเตอร์ในรูปแบบต่าง ๆ จากหลากหลายแหล่ง โดยมีทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการไตร่ตรองเนื้อหาและมีจริยธรรม ทักษะการรู้ดิจิทัลยังมีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับทักษะการรู้สารสนเทศ เช่น บรรณารักษ์ช่วยผู้ใช้บริการค้นหาบทความจากฐานข้อมูล ก็จะนำทักษะทั้งสองมาใช้ นั่นคือ ทักษะการรู้สารสนเทศนำมาใช้ในการเข้าถึงและการสืบค้นด้วยคำค้นในฐานข้อมูล การประเมินบทความวารสารที่ได้รับจากการสืบค้น ในขณะเดียวกันก็นำทักษะดิจิทัลมาใช้ในการนำทางเข้าสู่เว็บไซต์ห้องสมุดที่เกี่ยวข้อง การค้นหาหน้าเพจ

ที่ใช้ในการสืบค้นทั้งขั้นพื้นฐานและขั้นสูง การหาแฟ้มข้อมูลที่ให้สารสนเทศคำแนะนำ (Help) การจัดเก็บหรือการส่งออกสารสนเทศอ้างอิงหรือฉบับเต็ม การสมัครสมาชิกและการแสดงความคิดเห็นบนเว็บไซต์[๑๒]

การรู้ดิจิทัลในปัจจุบันครอบคลุมไปถึงการรู้เท่าทันสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคม การรู้เท่าทันสื่อสังคมเป็นการตรวจสอบสารสนเทศโดยใช้ทักษะการรู้ดิจิทัลก่อนที่จะเผยแพร่ บรรณารักษ์จำเป็นต้องมีพื้นฐานทักษะดิจิทัลด้านการตรวจสอบสารสนเทศในสื่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบภาพต่าง ๆ ที่เผยแพร่ในสื่อสังคมซึ่งอาจเป็นภาพตัดต่อ ภาพที่นำเสนอไม่ครบถ้วน ภาพไม่ตรงกับช่วงเวลาที่อ้างแหล่งที่มาของภาพไม่ตรงกับที่ระบุไว้ สารสนเทศประกอบภาพไม่ตรงกับความจริง นอกจากนี้ยังควรมีการตรวจสอบข้อความที่อาจมีการดัดแปลงข้อความให้บิดเบือนจากความจริง การพาดหัวข่าวไม่ตรงหรือชักจูงให้เข้าใจคลาดเคลื่อนจากความจริง ข้อความไม่ตรงกับเวลาที่อ้างแหล่งที่มาของข้อความ ไม่ตรงกับความจริง หรือแม่แต่การตรวจสอบตนเองก่อนว่าควรจะโพสต์หรือแบ่งปันหรือไม่ โดยพิจารณาความเป็นส่วนตัว ความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น (ทั้งเจตนาและไม่เจตนา) ได้แก่ ภาพอนาจาร ภาพผู้เสียชีวิต ภาพสิ่งผิดกฎหมาย ภาพลักษณะถือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เห็นเครื่องหมายการค้าชัดเจน และภาพที่ทำให้เข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลได้[๑๓] บรรณารักษ์ในปัจจุบันจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะพื้นฐานด้านนี้จึงจะให้บริการสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗. การตลาด (Marketing)

ในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ การตลาดจะให้ความสนใจกับยุคสมัยของตนเอง (The Era of Me) ที่ให้ความสำคัญกับตนเอง ผู้รับบริการจะได้รับความสะดวกและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ขณะที่ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊ก ถ้ากดเข้าไปดูสินค้าหรือบริการอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็จะมีโฆษณาสินค้าหรือบริการอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันแสดงขึ้นมาในหน้ากระดานข่าวของตนเอง นอกจากนี้พฤติกรรมของผู้ใช้บริการในยุคนี้คือ “ความขี้เกียจ” ไม่ว่าจะเป็นความขี้เกียจคิด ขี้เกียจออกไปซื้อของ ขี้เกียจรอต่อแถว ทำให้การบริการในยุคนี้เน้นไปที่การสั่งสินค้าออนไลน์และการให้บริการส่งถึงที่ เช่น แกรบฟู้ด (Grab Food) เป็นต้น โดยชำระค่าสินค้าผ่านบริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ (Mobile Banking) รวมถึงแนวคิดเรื่องเงินดิจิทัลที่ในอนาคตอาจจะเข้ามาใช้แทนเงินจริง[๑๔]

---

[๑๒] พรชนิตว์ ลีนาราช, “ทักษะการรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้”, **วารสารห้องสมุด** ๖๑, ๒ (๒๕๖๐) หน้า ๘๓-๘๔.

[๑๓] Checklist, “เช็คก่อนเชื่อ ชัวร์ก่อนแชร์”, SOOK ๓๖ (๒๕๕๘) หน้า ๒๘-๒๙.

[๑๔] ณัดกิจ จันกิเสน, **คัมภีร์การตลาดปี ๒๐๒๐: ยุคของฉัน ยุคแห่งความขี้เกียจคิด ยุคของเศรษฐกิจหมุนเวียน**. ๒๕๖๒, สืบค้นจาก: https://thestandard.co/now-next-2020-marketing/?fbclid=IwAR2oAWYwGXO8nsxUfXYvmsxv tvVSYSnjQO GivCry4xseOQ2HqlPt0z5nf0 (๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒).

บรรณารักษ์อาจนำแนวคิดการตลาดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการบริการในห้องสมุดในลักษณะการบริการเชิงรุก เช่น การสร้างโปรแกรมประยุกต์ (Application) เพื่อให้บริการยืม-คืน ทรัพยากรสารสนเทศทางออนไลน์ได้ โดยมีระบบตรวจสอบพฤติกรรมการใช้สารสนเทศ หากผู้ใช้บริการยืมหรืออ่านหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทางการแพทย์หรือการพยาบาล ก็จะมีหนังสือหรือบทความวารสารอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันนำมาเสนอบนหน้ากระดานข่าวของผู้ใช้บริการ หากผู้ใช้บริการต้องการให้นำตัวเล่มไปส่งก็จะมีบริการ แกรบบุ๊ก (Grab Book) กรณีที่มีค่าปรับสำหรับทรัพยากรสารสนเทศที่เกินกำหนดส่งก็มีบริการแจ้งเตือนทันทีในโปรแกรมหรือเมื่อผู้ใช้บริการเข้ามายังห้องสมุด โดยให้ผู้ใช้บริการชำระผ่านบริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ และในอนาคตอาจพัฒนาเงินดิจิทัลขึ้นมาใช้สำหรับห้องสมุดโดยเฉพาะก็เป็นไปได้

๘. การจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล (Digital Information Management)

การจัดการสารสนเทศดิจิทัลมีพื้นฐานมาจากสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อให้ข้อมูลอยู่ในรูปแบบตามโครงสร้างที่เป็นระเบียบ ดังนั้นบรรณารักษ์ควรมีทักษะการจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล การดูแลเว็บไซต์ การบริหารเครือข่าย และการสืบค้นออนไลน์ จึงจะทำให้บรรณารักษ์มีความสามารถและประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่หลากหลายได้ด้วย เช่น ผู้พัฒนาฐานข้อมูล ผู้จัดการดูแลเนื้อหาบนเว็บ ผู้ดูแลเครือข่าย ผู้จัดการความรู้ ผู้ดูแลเหมืองข้อมูล เป็นต้น[๑๕] ซึ่งทักษะด้านนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พันพันธ์ ปิลกศิริ[๑๖] เรื่อง ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งของบรรณารักษ์ พบว่า ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดต่อสมรรถนะหลักของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกตำแหน่งด้านความรู้และทักษะของบรรณารักษ์ที่ผู้บริหารห้องสมุดคาดหวังมากที่สุด คือ ความรู้และทักษะการใช้ฐานข้อมูล เช่นเดียวกับผลสำรวจความคาดหวังของบรรณารักษ์และแนวทางการพัฒนาห้องสมุด ๒๐๒๐ ซึ่งพบว่าทักษะของบรรณารักษ์ที่จะประสบความสำเร็จ

---

[๑๕] ดิชิตชัย เมตตาริกานนท์ และเดชดนัย จุ้ยชุม, “สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์: การสร้างความพร้อมเพื่อการเป็นบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑”, **วารสารบรรณศาสตร์ มศว** ๙, ๒ (๒๕๕๙) หน้า ๙๓-๙๔.

[๑๖] พันพันธ์ ปิลกศิริ, **ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งของบรรณารักษ์**. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕) หน้า ๕๗, ๖๑.

ในปี ๒๐๒๐ คือ การวิเคราะห์และการจัดการสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีอยู่ของห้องสมุด (Library Data Management & Analytics)[๑๗]

ตัวอย่างการจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัลที่น่าสนใจคือ คือ บริการห้องสมุดดิจิทัล D-library ของหอสมุดแห่งชาติ เป็นบริการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลของหอสมุดแห่งชาติที่เป็นเอกสารฉบับเต็ม เช่น หนังสือหายาก เอกสารโบราณ ภาพเก่า หนังสือท้องถิ่น ภาพบุคคลสำคัญ เป็นต้น ดังภาพที่ ๕

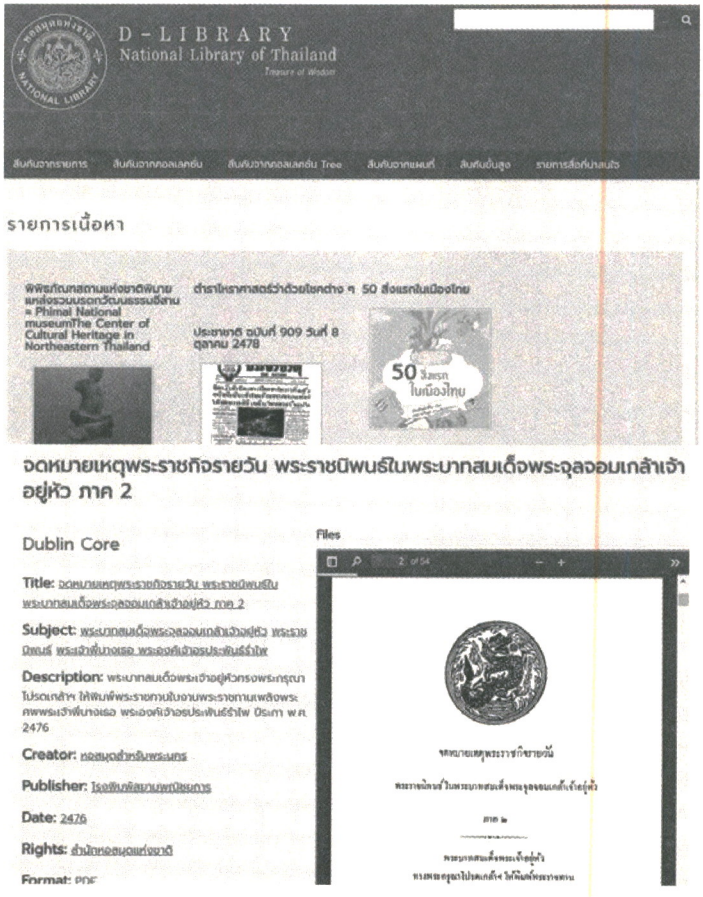

ภาพที่ ๕ การจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล บริการห้องสมุดดิจิทัล D-library ของหอสมุดแห่งชาติ
ที่มา : http://164.115.27.97/digital/

[๑๗] WILEY, **Librarian Survey 2020**. 2020, From: https://www.wiley.com/network/librarians/library-impact/library-survey-report-2020 (April 3, 2020).

๙. การพัฒนาและการจัดการด้านพื้นที่ (Developing and Managing Space)

บรรณารักษ์ต้องพัฒนาและจัดการด้านพื้นที่ในห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ห้องสมุดในปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนจากสถานที่เก็บทรัพยากรสารสนเทศมาเป็นสถานที่ที่ให้บริการสำหรับการค้นคว้าและการทำงานร่วมกันในลักษณะต่าง ๆ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ในห้องสมุดมีหลายลักษณะคือ พื้นที่เพื่อการประดิษฐ์ (Maker Space) เป็นสถานที่สำหรับคนที่มีความสนใจคล้ายกันมาร่วมแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ หรือทำโครงงานร่วมกันให้เกิดขึ้นจริง โดยมีหนังสือ อุปกรณ์ และเครื่องมือสำหรับวิชาชีพนั้นให้บริการ และมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านให้คำแนะนำและเสนอแนวทางการแก้ปัญหา อาจอยู่ในโรงเรียนหรืออาคารที่จัดสร้างโดยเอกชนเพื่อให้บริการเชิงพาณิชย์ มีอบรมการใช้งานเครื่องมือก่อนให้เช่าพื้นที่และอุปกรณ์ และอาจมีหลักสูตรอบรมเฉพาะทางด้วย เช่น Bangkok Maker Space เขตพระโขนง กรุงเทพฯ Chiang Mai Maker Club อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น[๑๘] นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ (Learning Commons) เป็นการบูรณาการสถานที่ต่าง ๆ ทั้งห้องสมุด ห้องบริการคอมพิวเตอร์ ห้องแล็บ และห้องประชุมให้เป็นพื้นที่สำหรับการทำโครงงาน การวิจัย การมีปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ใช้บริการ สร้างสรรค์ประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติ กระตุ้นความคิดและต่อยอดการเรียนรู้ใหม่ ๆ แต่อาจต้องทำความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เพื่อให้ออกแบบพื้นที่ให้บริการได้อย่างเหมาะสม[๑๙]

ผู้เขียนซึ่งปัจจุบันเป็นบรรณารักษ์ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาและการจัดการด้านพื้นที่ จึงได้จัดสนทนากลุ่มหัวข้อ “การปรับปรุงห้องสมุดใหม่ ชั้น ๒๐ อาคารใหม่ของ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า” โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้ใช้บริการและผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาพื้นที่ห้องสมุด เพื่อนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ สรุปเป็นรายงานนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาห้องสมุด ซึ่งจะพิจารณาออกแบบและปรับปรุงพื้นที่ของห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการต่อไป ผลการประชุมได้ข้อสรุปตรงกันว่า ผู้ใช้บริการต้องการให้ห้องสมุดเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการอ่านและการค้นคว้า ผ่อนคลายจากการเรียนและการทำงาน รวมถึงมีพื้นที่สำหรับการประชุมกลุ่มย่อย และสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสำหรับบุคคลในวิชาชีพ ดังภาพที่ ๖

---

[๑๘] วัฒนชัย วินิจจะกูล, บรรณาธิการ, **๑๐ ปี ทีเคพาร์ค : ๑ ทศวรรษการอ่านของสังคมไทย**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, ๒๕๕๘) หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

[๑๙] สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, “Learning Commons.” ใน วัฒนชัย วินิจจะกูล, บรรณาธิการ. **กล่อง : โลกห้องสมุด โลกการเรียนรู้ โลกประสบการณ์** (กรุงเทพฯ, สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, ๒๕๖๑) หน้า ๔๕-๔๗.

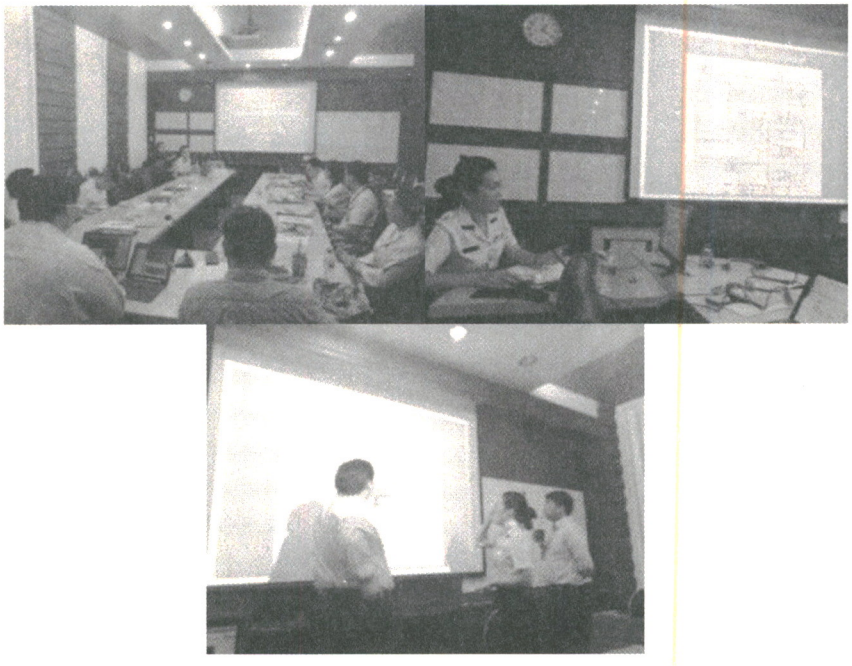

ภาพที่ ๖ การพัฒนาและจัดการด้านพื้นที่ การประชุมกลุ่มย่อยหัวข้อ “การปรับปรุงห้องสมุดใหม่ชั้น ๒๐ อาคารใหม่ของโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า”

ตัวอย่างห้องสมุดที่พัฒนาและจัดการพื้นที่ได้ดีมาก คือ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับการออกแบบให้สวยงามและตอบสนองการใช้งานที่ไม่เหมือนห้องสมุดทั่วไป เช่น พื้นที่ Co-Working Space การนั่งทำงานกลุ่ม พื้นที่ดูภาพยนตร์ พื้นที่ฟังการบรรยาย พื้นที่จัดนิทรรศการ รวมถึงพื้นที่อ่านหนังสือที่มีหลากหลายรูปแบบ ด้วยแนวคิดที่ว่า ความรู้หรือความคิดใหม่ ๆ ไม่ได้มาจากอินเทอร์เน็ตเพียงแหล่งเดียว แต่ยังมีแหล่งกำเนิดความรู้ สร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์ที่ได้จากหลากหลายกิจกรรม โดยเฉพาะการพบปะแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความคิดระหว่างผู้คน[๒๐] ห้องสมุดแห่งนี้ยังได้รับรางวัล ชนะเลิศอันดับ ๑ ของโลกด้านการออกแบบหมวด Library จากงาน Best of Year Awards ๒๐๑๙ ซึ่งจัดโดย Interior Design Magazine ที่ศูนย์การประชุมเจคอบ เค. จาวิตส์ เมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย[๒๑]

---

[๒๐] ไทยรัฐออนไลน์, **เปิดห้องสมุดใหม่ คณะสถาปัตย์ จุฬาฯ สุดล้ำดูเก๋ พื้นที่สร้างแรงบันดาลใจ**. ๒๕๖๒. สืบค้นจาก: https://www.thairath.co.th/news/society/1659493 (๒๙ กันยายน ๒๕๖๒).

[๒๑] THE BANGKOK INSIGHT EDITORIAL TEAM, **ห้องสมุดใหม่ สถาปัตย์ จุฬาฯ คว้ารางวัลชนะเลิศอันดับ ๑ ของโลกด้านการออกแบบจาก Interior Design Magazine นิวยอร์ก**. ๒๕๖๒. สืบค้นจาก: https://www.thebangkokinsight.com/251324/?fbclid=IwAR3xifiLe-FD4T8mc1UaCtaKytSyvFy2lZAn_MjBL2e4KfcfcwZ7CxKS5vg (๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒).

ภาพที่ ๗ การพัฒนาและการจัดการพื้นที่ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๐. ความร่วมมือ (Collaboration)

บรรณารักษ์ควรสร้างความร่วมมือกับบุคคลในวิชาชีพไม่ว่าจะเป็นบรรณารักษ์ นักสารสนเทศ ภัณฑารักษ์ นอกจากนี้ยังควรสร้างความร่วมมือกับผู้สอน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

๑๐.๑ บรรณารักษ์กับบรรณารักษ์

ตัวอย่างความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์กับบรรณารักษ์ เช่น ความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์ห้องสมุดกรมแพทย์ทหารบก โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้ากับบรรณารักษ์ของห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์ ห้องสมุดทั้งสองแห่งนี้สังกัดกรมแพทย์ทหารบก จึงใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติมิลลิบ (Mil-lib) ร่วมกัน โดยการเพิ่มสถานที่จัดเก็บ (Location) เพื่อให้การปฏิบัติงานของบรรณารักษ์มีมาตรฐานเดียวกัน ผู้ใช้บริการก็จะสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศจากห้องสมุดทั้งสองแห่งได้พร้อมกันด้วย นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์ของหน่วยงานทางทหารในรูปแบบการสัมมนาซึ่งจัดโดยสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย เรื่อง “การพัฒนาห้องสมุดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้งานและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่” ระหว่างวันที่ ๒๘-๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ณ ชูชัยบุรี ศรีอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นการสัมมนาเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์ที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของทหารทุกเหล่าทัพ ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การทำงานตลอดจนพัฒนาห้องสมุดในหน่วยงานทหารให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ดังภาพที่ ๘

ภาพที่ ๘ ความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์กับบรรณารักษ์ โครงการการประชุมสัมมนาห้องสมุดทหาร เรื่อง "การพัฒนาห้องสมุดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้งานและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่"

๑๐.๒ บรรณารักษ์กับภัณฑารักษ์

การทำงานระหว่างบรรณารักษ์กับภัณฑารักษ์มีความสัมพันธ์กันและมีความร่วมมือเกิดขึ้นตลอดเวลา เช่น การจัดแสดงนิทรรศการของมิวเซียมสยาม เมื่อภัณฑารักษ์จัดทำนิทรรศการหรือค้นคว้าหาสารสนเทศบางอย่างในนิทรรศการ ก็จะสืบค้นจากห้องสมุด โดยมีบรรณารักษ์ให้บริการ หากห้องสมุดไม่มีทรัพยากรสารสนเทศเพียงพอ บรรณารักษ์ก็จะแนะแหล่งค้นคว้าจากสถานที่อื่นที่ใกล้เคียงหรือมีวัตถุประสงค์การบริการที่สอดคล้องกัน จนกระทั่งภัณฑารักษ์ได้รับสารสนเทศเพียงพอต่อการทำงาน หลังจากเสร็จสิ้นการแสดงนิทรรศการแล้ว บรรณารักษ์ก็จะนำสารสนเทศกลับมาเก็บไว้ให้บริการในห้องสมุด เพื่อให้ภัณฑารักษ์และผู้สนใจได้ค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป[๒๒] บรรณารักษ์ของห้องสมุดในหน่วยงานทหารบางแห่งก็ทำหน้าที่เป็นภัณฑารักษ์ เช่น ห้องสมุดกรมยุทธศึกษาทหารบก กรุงเทพฯ หอสมุดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก เป็นต้น

---

[๒๒] จิรนันท์ หาญธำรงวิทย์, **ห้องสมุดมิวเซียมสยาม นอนได้ เสียงดังได้ พร้อมบริการยืม-คืน หนังสือที่หาที่ไหนไม่ได้**, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก:https://themomentum.co/useumsiamlibrary/?fbclid=IwAR0tOGvbM9tt9Ooxf2 _29E6jWRYfTVaJMPTnhHIMxaX1lVnVLTh1t5Q9KSo (๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒).

๑๐.๓ บรรณารักษ์กับผู้สอน

บรรณารักษ์กับผู้สอนควรทำงานร่วมกันในการออกแบบวิธีการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกค้นคว้าและลงมือปฏิบัติจริงนอกเหนือจากเรียนทฤษฎีในห้องเรียน ดังนั้นผู้สอนควรตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้และแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่านซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยส่วนใหญ่การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของบรรณารักษ์ต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน จึงจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์จากอาจารย์ในหน่วยงานช่วยพิจารณาคัดเลือกหรือเสนอแนะรายชื่อทรัพยากรสารสนเทศที่ทันสมัยและตรงกับเนื้อหาในแต่ละรายวิชา หรืออาจใช้พื้นที่ของห้องสมุดเป็นสถานที่เรียนหรือพื้นที่สำหรับการสอนภาคปฏิบัติบางรายวิชาได้ด้วย ห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์และห้องสมุดโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ก็ได้ปฏิบัติเช่นนี้ทุกครั้งที่มีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด

อีกตัวอย่างหนึ่งของความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์กับผู้สอนซึ่งอาจเป็นบุคลากรภายนอกองค์กร นั่นคือความร่วมมือระหว่างห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์ กรมแพทย์ทหารบก กับหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีอาจารย์ปภัสรา อาษา เป็นอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ฐิติ คำหอมกุล เป็นผู้ติดตามและผู้สังเกตการณ์ นำนิสิตระดับปริญญาบัณฑิตที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา สศ ๒๒๑ บริการอ้างอิงและสารสนเทศ เข้ามาทำกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาบริการสารสนเทศ ในลักษณะจิตอาสาซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม* ระหว่างวันที่ ๑๑, ๑๘, ๒๕ กันยายน ๒๕๖๒ และ ๙, ๑๖, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น.

---

* การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Service Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะนำความรู้ไปใช้จริงในชุมชน/สังคมทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้และได้รับประสบการณ์จริงมากขึ้น ผู้เรียน ผู้สอน รวมถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องย่อมได้ประโยชน์จริงจากการบริการสังคมการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมีหลายรูปแบบ เช่น การบริการชุมชน อาสาสมัคร/จิตอาสา การฝึกงาน เป็นต้น (ปราณี อัศวภูษิตกุล ๒๕๖๒: ๙๙-๑๐๒)

ภาพที่ ๙ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทำกิจกรรมจิตอาสา ณ ห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์ กรมแพทย์ทหารบก

๑๐.๔ บรรณารักษ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ความร่วมมือในวิชาชีพบรรณารักษ์อาจไม่ได้จำกัดเพียงระหว่างบุคคลในวิชาชีพและบุคลากรทางการศึกษา แต่ยังครอบคลุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ดังตัวอย่างความร่วมมือของบรรณารักษ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เขียนในฐานะเป็นบรรณารักษ์โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า กรมแพทย์ทหารบก ได้ร่วมงานกับวารสารเวชสารแพทย์ทหารบก โดยทำหน้าที่เป็นคณะบรรณาธิการของวารสารเวชสารแพทย์ทหารบก รับผิดชอบในการตรวจการเขียนอ้างอิงเอกสารให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนดไว้ ทั้งนี้เวชสารแพทย์ทหารบกมีจุดประสงค์ในการจัดทำคือ เพื่อเผยแพร่งานวิจัยและความรู้เกี่ยวกับกิจการสายแพทย์ และการเสนารักษ์ แก่ผู้สนใจ นอกจากนี้ยังได้รับมอบหมายให้เป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาโครงการวิจัยของสำนักงานคณะอนุกรรมการพิจารณาโครงการวิจัย กรมแพทย์ทหารบก

สรุป

บรรณารักษ์เป็นวิชาชีพเฉพาะทางที่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาและฝึกฝนให้เกิดจนเป็นทักษะที่เชี่ยวชาญ การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและการเข้ามาของเทคโนโลยีทำให้บรรณารักษ์ต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในศตวรรษที่ ๒๑ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการความเปลี่ยนแปลง การทำให้เกิดคุณค่า การโน้มน้าวใจและการเจรจาต่อรอง ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสนับสนุนด้านการวิจัยในโลกดิจิทัล การรู้ดิจิทัล การตลาดการจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล การพัฒนาและการจัดการด้านพื้นที่ และความร่วมมือ อย่างไรก็ตามการทำงานของบรรณารักษ์ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตั้งแต่ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ ผู้ร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายซึ่งมีทัศนคติดีพร้อมสร้างสรรค์งานไปด้วยกัน ตลอดจนผู้ใช้บริการที่ตระหนักว่าบรรณารักษ์ยังคงเป็นบุคลากรสำคัญที่จะขับเคลื่อนองค์กรและสังคมให้พัฒนาไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต วิชาชีพบรรณารักษ์จึงจะดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไปทุกศตวรรษ ◈

บรรณานุกรม

โครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกลเฉลิมพระเกียรติฯ. แนะนำโครงการ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓, จาก: https://oer.learn.in.th/internal_menu/detail/113 [ม.ป.ป.].

จิรนันท์ หาญธำรงวิทย์. **ห้องสมุดมิวเซียมสยาม นอนได้ เสียงดังได้ พร้อมบริการยืม-คืน หนังสือที่หาที่ไหนไม่ได้**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒, จาก: https://themomentum.co/museumsiamlibrary/?fbclid=IwAR0tOGvbM9tt9Ooxf2_29E6jWRYfTVaJMPTnhHIMxaX1lVnVLTh1t5Q9KSo. ๒๕๖๑.

ณัฏฐ์ชุดา วิจิตรจามรี. **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖.

ดิชิตชัย เมตตาริกานนท์ และเดชดนัย จุ้ยชุม “สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์: การสร้างความพร้อมเพื่อการเป็นบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑” **วารสารบรรณศาสตร์ มศว** ๙, ๒ (๒๕๕๙) ๘๗-๙๗.

เดลินิวส์. **แบงก์โลกชี้บัณฑิตไทยมีมากขึ้นแต่คุณภาพลดลง**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒, จาก: https://www.dailynews.co.th/education/508639. ๒๕๕๙.

ถนัดกิจ จันกิเสน. **คัมภีร์การตลาดปี ๒๐๒๐: ยุคของฉัน ยุคแห่งความขี้เกียจคิด ยุคของเศรษฐกิจหมุนเวียน**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒, จาก: https://thestandard.co/now-next-2020-marketing/?fbclid=IwAR2oAWYwGXO8nsxUfXYvmsxv0tvVSYSnjQOGivCry4xseOQ2HqlPt0z5nf0. ๒๕๖๒.

ไทยรัฐออนไลน์. **เปิดห้องสมุดใหม่ คณะสถาปัตย์ จุฬาฯ สุดล้ำดูเก๋ พื้นที่สร้างแรงบันดาลใจ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๒, จาก: https://www.thairath.co.th/news/society/1659493. ๒๕๖๒.

นพรัตน์ พนอพัฒนาชัย และนฤมล รื่นไวย์ "ความท้าทายของวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ" **วารสารห้องสมุด** ๖๓, ๒ (๒๕๖๑) ๙๔-๑๑๗.

น้ำทิพย์ วิภาวิน. **การสื่อสารทางวิชาการและการเข้าถึงข้อมูลแบบเสรี**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

ปราณี อัศวภูษิตกุล "การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์" **วารสารบรรณศาสตร์ มศว** ๑๒, ๑ (๒๕๖๒): ๙๘-๑๑๑.

พรชนิตว์ ลีนาราช "ทักษะการรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้" **วารสารห้องสมุด** ๖๑, ๒ (๒๕๖๐) ๗๙-๙๖.

พันพันธ์ ปิลกศิริ. **ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งของบรรณารักษ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

เพชราภรณ์ จันทรสูตร์. **การพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับนักวิชาชีพสารสนเทศของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้วยชุดฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖.

วัฒนชัย วินิจจะกูล, บรรณาธิการ. **๑๐ ปี ทีเคพาร์ค : ๑ ทศวรรษการอ่านของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, ๒๕๕๘.

ศรีหทัย เวลล์ส และ ทิพภา ปลีหะจินดา. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนารูปแบบมาตรฐานวิชาชีพไทย**. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙.

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้. "Learning Commons." ใน วัฒนชัย วินิจจะกูล, บรรณาธิการ. **กล่อง : โลกห้องสมุด โลกการเรียนรู้ โลกประสบการณ์**, ๔๑-๔๘. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, ๒๕๖๑.

Checklist "เช็คก่อนเชื่อ ชัวร์ก่อนแชร์" **SOOK ๓๖** (๒๕๕๘) ๒๘-๒๙.

Chulalongkorn University Intellectual Repository. **คู่มือการสืบค้นข้อมูล**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒, จาก: https://www.car.chula.ac.th/upload/How-to-CUIR.pdf [ม.ป.ป.].

Montgomery, Laura. **10 Skills Librarians Need for the Future**. [Online]. Retrieved September 28, 2019, From: https://librarianresources.taylorandfrancis.com/10-skills-librarians-need-for-the-future/. 2009.

Thai Journal Online (ThaiJO). **เกี่ยวกับ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒, จาก: https://www.tci-thaijo.org/index.php/index/index/about. ๒๕๖๒.

THE BANGKOK INSIGHT EDITORIAL TEAM. **ห้องสมุดใหม่ สถาปัตย์ จุฬาฯ คว้ารางวัลชนะเลิศอันดับ ๑ ของโลก ด้านการออกแบบจาก Interior Design Magazine นิวยอร์ก**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒, จาก: https://www.thebangkokinsight.com/251324/?fbclid=IwAR3xifiLe-FD4T8mc1UaCtaKytSyvFy2lZAn_MjBL2e4KfcfcwZ7CxKS5vg. ๒๕๖๒.

WILEY. **Librarian Survey 2020**. [Online]. Retrieved April 3, 2020, From: https://www.wiley. com/network/librarians/library-impact/library-survey-report-2020. 2020.